

Nazomertelling van Nijlganzen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer, september 1996

Pim de Nobel & Fred Cottaar

Inleiding en werkwijze

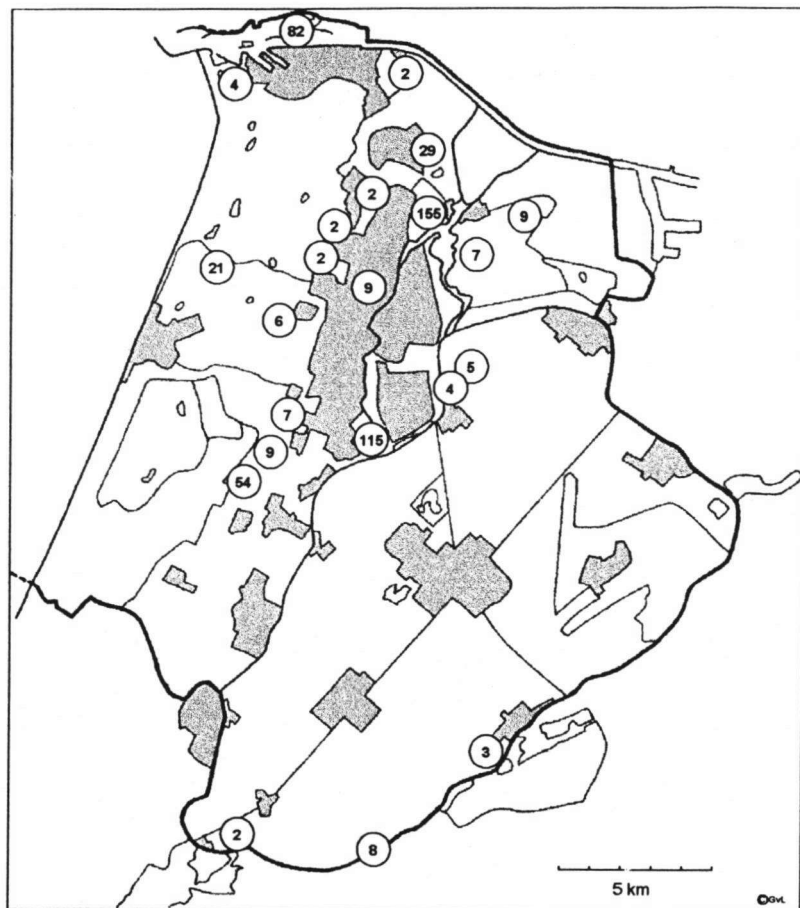
In het weekend van 14 en 15 september 1996 is voor de tweede opeenvolgende keer een Nijlgans-nazomertelling uitgevoerd. In september zijn de meeste Nijlganzen geconcentreerd in enkele kerngebieden. De maximale populatie na het broedseizoen kan dan eenvoudig worden bepaald (de Nobel & Cottaar, 1995). Herhaalde tellingen kunnen antwoord geven op vragen omtrent de ontwikkeling van de populatie: is een strenge winter, zoals die van 1995-'96, nu wel of niet van invloed op de stand van deze exotische vogelsoort? Bovendien was deze nazomertelling voorafgegaan door een broedvogeltelling in mei 1996 (Cottaar et al, 1997). Een reden te meer om opnieuw het veld in te gaan. De volgende personen hebben hun bijdrage geleverd door de van tevoren geselecteerde gebieden te controleren op Nijlganzen, en worden daarvoor hartelijk bedankt: Louk Bijvoet, Niko Buiten, Fred Cottaar, George Drontmann, Steve Geelhoed, Amon Gouw, Hans Groot, Ferdy Hieselaar, Fred Hopman, Evert van Huijssteeden, Hans Vader en Piet van Vliet.

Guido van Leeuwen wordt bedankt voor het tekenen van het kaartje.

De nazomertelling

Deze tweede telling heeft opnieuw een onverwacht hoog aantal opgeleverd: 537 exemplaren. Ruim 80 vogels meer dan het record van september 1995 (451 exx.). De meeste tellers zijn zaterdag overdag op pad geweest, zodat dubbeltellingen onwaarschijnlijk zijn. Alleen relatief geïsoleerde concentraties in IJmuiden en bij de Bokkedoorns langs de Bloemendaalse Zeeweg, en enkele honkvaste familiegroepen zijn op een ander tijdstip geteld (resp. zondag en dinsdag). In verband met eventuele verplaatsingen in het gebied tussen Heemstede, Vijfhuizen en Hoofddorp, is het door één persoon op zaterdag getelde maximum aangehouden. Net als tijdens de vorige nazomertelling zaten de grootste groepen bij de IJmuidense sluizen, in de Heksloot, op de westoever van het Zuider Buitenspaarne en op de weilanden tussen De

Oase en Panneland te Vogelenzang (figuur 1). Op deze locaties verbleef driekwart van het getelde aantal vogels. Verder zijn er meer losse paartjes en families aangetroffen dan tijdens de vorige telling. Naar verwachting zijn hoogstens enkele tientallen vogels gemist. Op grond hiervan bedraagt de schatting voor de nazomerpopulatie van 1996, 535 à 560 exemplaren.

Figuur 1. Nijlganzen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer tijdens de nazomertelling van 14/15 september 1996.

Broedvogels

Tijdens de nazomertelling zijn 11 families met gemiddeld 5,6 jongen gemeld (spreiding 2-8; standaarddeviatie 1,7). Naar schatting waren de kleinste pullen ongeveer twee weken oud. Een deel van deze families is niet opgemerkt tijdens de broedvogeltelling in mei 1996. Mogelijk is door de langdurige winter van 1995-'96 het broedseizoen laat op gang gekomen, hoewel eind maart al pullen zouden zijn gezien op de weilanden bij de Lage Duin en Daalseweg in Bloemendaal. Het regionale record staat overigens op 17 maart 1995 (paar met acht pullen bij Vogelenzang). Er is weinig bekend over zaken als de timing van broeden en het voorkomen van tweede broedsels. Deze aanvullende gegevens benadrukken in ieder geval de bovengrens van de broedvogeltelling in mei 1996 (38-52 paar).

In aanvulling (en correctie) op het verslag over de broedvogeltelling in mei 1996 moet het volgende nog worden vermeld. De in de tekst en figuur gebruikte symbolen zijn namelijk verwisseld. Een open rondje staat voor een mogelijk territorium (solitair individu in broedbiotoop); een halfopen rondje voor een paartje zonder nest of jongen; een dicht rondje voor een nest of jongen. Verder is de in de tekst vermelde nestvondst in IJmuiden niet in de figuur opgenomen.

Discussie

Op grond van de nazomertellingen van 1995 en 1996, met naar schatting respectievelijk 450 à 500 en 535 à 560 exemplaren aanwezig, kan worden geconcludeerd dat de stand is toegenomen, ondanks de strenge winter van 1995-'96. De resultaten van de integrale broedvogelinventarisaties van 1992 en 1996 wezen ook al op een toename van de regionale populatie ondanks een tussenliggende strenge winter (Cottaar et al, 1997). Dat de vorstgevoeligheid van de Nijlgans wel meevalt wordt bevestigd door de getelde aantallen tijdens de drie laatste regionale midwinter-watervogeltellingen (van Vliet, 1995, 1997 & mond. med.). Tabel 1 laat zien dat van januari 1995 op januari 1997 de stand niet is afgenomen, ondanks twee strenge winters op rij. Weliswaar is er sprake van een terugval van 1996 op 1997, maar Nijlganzen zijn klaarblijkelijk minder vorstgevoelig dan soorten als Blauwe Reiger, Knobbelswaan of Waterhoen. Bovendien vonden tussen de midwinterstellingen van 1996 en 1997 feitelijk twee strenge winters plaats. De langdurige winter van 1995-'96 begon in november en liep door tot in februari. De elfstedenwinter 1996-'97 beleefde zijn hoogtepunt ruim vóór de telling.

Tabel 1. Aantal Nijlganzen per midwinter- en nazomertelling in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer.

telling	aantal	telling	aantal
jan. 1995	236	sep. 1995	451
jan. 1996	274	sep. 1996	537
jan. 1997	246	sep. 1997	...

Het grote verschil tussen de getelde aantallen vogels in nazomer en opvolgende winter blijft intrigeren (tabel 1). Voor de nu tweemaal geconstateerde, forse afname tijdens het najaar lijkt dispersie (het uitwaaiëren van veelal jonge vogels) een betere verklaring te zijn dan een nimmer vastgestelde, massale sterfte (de Nobel & Cottaar, 1995 versus Hopman, 1995). Een aanvullende verklaring is echter denkbaar. Mogelijk wordt de forse afname mede veroorzaakt door wegtrek van tijdelijke ruigasten. Zo zijn in Zuidoost-Engeland en Noord-Drenthe ruiverplaatsingen over enkele tientallen kilometers vastgesteld (Sutherland & Allport, 1991; Venema, 1992). Bij de sluizen van IJmuiden ruien in juli en augustus enkele honderden vogels (max. 233 exx.) gezamenlijk hun hand- en armpennen (Cottaar & de Nobel, 1995; Cottaar et al, 1997). Waarschijnlijk betreft dit deels vogels van buiten Zuid-Kennemerland (polders rond Assendelft?). Het is evenzo denkbaar dat deze 'vreemde' vogels na afloop van de rui, samen met 'onze' vogels, op Zuid-Kennemerlandse bodem op krachten komen. Na eerst in september door ons geteld te zijn, trekken deze ruiers dan in de loop van het najaar weer weg. Het optreden van interregionale ruitrek zou, naast sterfte en dispersie, een goede verklaring zijn voor het opvallende verschil tussen nazomer- en midwinteraantallen. Kortom, het wordt tijd voor tellingen op grotere schaal...

Literatuur

- Cottaar, F. & Nobel, P. de, 1995. De Nijlgans in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. *Fitis* 31(2): 60-69.
- Cottaar, F., Nobel, P. de & Alink, F., 1997. Nijlganzentelling in mei 1996 in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. *Fitis* 33(1): 45-48.
- Hopman, F., 1995. De Nijlgans, een explosief toenemende exoot? *Fitis* 31(1): 8-18.

- Nobel, P. de & Cottaar, F., 1995. Eerste nazomertelling van Nijlganzen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer, september 1995. *Fitis* 31(4): 149-153.
- Sutherland, W.J. & Allport, G., 1991. The distribution and ecology of naturalized Egyptian Geese *Alopochen aegyptiacus* in Britain. *Bird Study* 38: 128-134.
- Venema, P., 1992. De Nijlgans *Alopochen aegyptiacus* in Drenthe in 1980-91. *Drentse Vogels* 5: 3-11.
- Vliet, P. van, 1995 & 1997. Watervogels en roofvogels januari 1995 & 1996. *Fitis* 31(4): 154-160 & 33(1): 18-23.

Pim de Nobel, Javastraat 687, 1095 DN Amsterdam
 Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem